

SAINS FORENSIK DAN PENGAPLIKASIANNYA DALAM KETERANGAN DOKUMENTAR DI MAHKAMAH SYARIAH MALAYSIA

(Forensic Science and Its Application in Documentary Evidence in Malaysian Syariah Courts)

Mohamad Aniq Aiman Alias
aniqalias@ucbestari.edu.my

Fakulti Pengajian Islam, University College Bestari, Putera Jaya,
Bandar Permaisuri, 22100 Setiu, Terengganu, Malaysia.

Rujukan makalah ini (*To cite this article*): Mohamad Aniq Aiman Alias. (2024). Sains forensik dan pengaplikasiannya dalam keterangan dokumentar di mahkamah syariah Malaysia. *Kanun: Jurnal Undang-undang Malaysia*, 36(1), 107–120. [https://doi.org/10.37052/kanun.36\(1\)no6](https://doi.org/10.37052/kanun.36(1)no6)

Peroleh: Received:	13/3/2023	Semakan: Revised	7/6/2023	Terima: Accepted:	4/10/2023	Terbit dalam talian: Published online	1/1/2024
-----------------------	-----------	---------------------	----------	----------------------	-----------	--	----------

Abstrak

Dokumen merupakan salah satu bentuk kaedah pembuktian yang paling banyak digunakan di mahkamah sama ada di mahkamah sivil mahupun di mahkamah syariah di Malaysia. Ciri-ciri yang terdapat pada dokumen seperti bersifat kekal menjadikannya pilihan utama berbanding dengan kaedah pembuktian yang lain. Walau bagaimanapun, isu dalam penerimaan dokumen sebagai kaedah pembuktian adalah berkaitan dengan keaslian bahan bukti tersebut untuk dikemukakan di mahkamah. Sekiranya dokumen yang dikemukakan diragui akan keasliannya, mahkamah akan menolak bahan bukti tersebut untuk dijadikan sebagai keterangan dan memerlukan bukti sokongan lain. Sains forensik ialah pengaplikasian kemodenan sains dalam hal membantu menyelesaikan pelbagai masalah termasuklah memastikan keaslian sesuatu dokumen. Dalam makalah ini, penyelidik membincangkan konsep, isu dan cabaran dalam pengemukaan keterangan dokumentar di mahkamah syariah Malaysia, memperjelas peranan sains forensik dan kepentingannya di mahkamah serta melihat sejauh mana kebolehterimaannya dalam keterangan dokumentar di mahkamah syariah di Malaysia.

Bagi mencapai objektif kajian tersebut, penyelidik menggunakan pendekatan secara kualitatif dengan menggunakan kaedah analisis dokumen daripada data primer dan data sekunder. Data yang diperoleh kemudiannya dianalisis dengan menggunakan kaedah analisis dokumen dan dipersembahkan dalam bentuk subtema. Hasil kajian menunjukkan, bahawa pengaplikasian sains forensik dalam keterangan dokumentar dilihat sangat penting khususnya untuk menangani isu yang berkaitan dengan keasliannya sebagai pembuktian dan sebagai langkah awal bagi mengelakkan pemalsuan dokumen daripada berlaku. Selain itu, mahkamah syariah Malaysia secara umumnya telah menerima pakai bukti saintifik berdasarkan Arahan Amalan No. 4 Tahun 2020. Kajian lanjutan perlulah dijalankan khususnya berkaitan dengan pembentukan garis panduan dan peruntukan berkaitan dengan penerimaannya di mahkamah syariah Malaysia.

Kata kunci: Dokumen, keterangan, kaedah pembuktian, sains forensik, ketulenan, mahkamah syariah

Abstract

Documents are one of the most widely used forms of evidence in court, whether in the civil court or the Syariah court in Malaysia. The characteristics of documents, such as their permanent nature, render them as the primary choice compared to other methods of proof. However, the issue of accepting documents as a method of proof relates to the authenticity of the said evidence presented in Court. This is because if a document's authenticity is doubted, the Court will reject the exhibit to be admitted as evidence and instead require other supporting proof. Forensic science is the application of the modernity of science in helping to solve various problems, including ensuring the authenticity of a document. In this article, the researcher discusses the concepts, issues and challenges of submitting documentary evidence in Malaysian Syariah courts. To achieve the study's objective, the researcher used a qualitative approach via document analysis from primary and secondary data. The data obtained were then analyzed using the document analysis method and presented as sub-themes. The findings show that the application of forensic science in documentary evidence is viewed as highly important, especially in dealing with issues related to its authenticity as proof and as an initial step to prevent the falsification of documents from occurring. In addition, Malaysian Syariah courts have generally adopted scientific evidence based on Practice Direction No. 4 of 2020, and further studies need to be carried out, primarily concerning with the formation of

guidelines and provisions related to their submission in Malaysian Syariah courts.

Keywords: Documents, evidence, methods of proof, forensic science, authenticity, Syariah Court

PENDAHULUAN

Dokumen merupakan salah satu kaedah pembuktian yang paling kerap digunakan di mahkamah. Sifatnya yang kekal dan konsisten menjadikannya pilihan utama sebagai kaedah pembuktian untuk digunakan di mahkamah (Wan Abdul Fattah, 2020). Selain itu, perkembangan pesat dalam bidang sains dan teknologi mewujudkan variasi bentuk dokumen baharu muncul termasuklah dokumen dalam bentuk elektronik dan digital (Mohamad Azhan et al., 2020).

Walau bagaimanapun, antara isu yang selalunya timbul dalam penerimaan dokumen sebagai kaedah pembuktian adalah berkaitan dengan keaslian dokumen tersebut sebagai bukti dan pemalsuan dokumen (Mohammad Aniq Aiman, 2022; Mohamad Azhan et al., 2017). Hal ini berlaku disebabkan wujudnya individu yang tidak bertanggungjawab memalsukan dokumen demi meraih keuntungan semata-mata (Al-Mubarak, 2005). Oleh itu, adalah penting untuk memastikan dokumen yang dikemukakan sebagai bukti itu disahkan terlebih dahulu keasliannya sebelum dikemukakan sebagai bukti di mahkamah (Mahmud Saedon, 1990).

Sains forensik pula ialah pengaplikasian teknik dan, kaedah saintifik dan teknologi dalam usaha membantu menyelesaikan sesuatu kes dan penyiasatan (Pass & Allan, 2009). Antaranya termasuklah untuk mengenal pasti keaslian dokumen yang dikemukakan sebagai bahan bukti di mahkamah (Ahmad Syukran, 2017a). Walau bagaimanapun, menurut Nurul Syahirah (2022), hanya sedikit kajian yang memfokuskan pengaplikasian sains forensik khususnya untuk mengenal pasti keaslian dokumen di mahkamah syariah Malaysia. Oleh itu, kajian ini bertujuan untuk melihat sejauh mana pengaplikasian sains forensik khususnya dalam pembuktian dokumen di mahkamah syariah di Malaysia.

SOROTAN LITERATUR

Sebelum kajian ini dijalankan, terdapat beberapa kajian lepas yang membincangkan isu berkaitan dengan skop kajian. Walau bagaimanapun, masih tiada kajian khusus yang membincangkan isu yang berkaitan dengan kepentingan pengaplikasian sains forensik dalam pembuktian secara dokumen di mahkamah syariah Malaysia.

Secara umumnya, dokumen merupakan salah satu kaedah yang terpenting dan dilihat banyak digunakan di mahkamah pada hari ini. Dokumen memainkan peranan penting dalam proses pembuktian kes sama ada untuk mensabitkan kesalahan atau menafikan sesuatu dakwaan kes di mahkamah (Mohamad Aniq Aiman et al., 2021a). Terdapat beberapa takrifan berkaitan dengan dokumen oleh Al-Zuhaylī dan Ibn Ābidīn. Al-Zuhaylī (1994) yang mentakrifkan dokumen sebagai perkataan yang menggunakan huruf tertentu dengan syarat jelas dan boleh difahami. Selain itu, Ibn Ābidīn (1995) juga mentakrifkan dokumen sebagai nota bertulis pada helaian, tanah, atau dinding dan mesejnya difahami jika dibaca.

Dengan peredaran zaman yang begitu canggih kini, takrifan yang disebutkan memberikan gambaran yang agak sempit berkaitan dengan dokumen sebagai kaedah pembuktian. Pelbagai bentuk dokumen telahpun muncul pada zaman ini seperti rakaman video, CCTV, gambar, *WhatsApp* dan sebagainya juga disebut sebagai dokumen. Oleh itu, penyelidik telah merujuk definisi yang telah dinyatakan oleh Wan Abdul Fattah (2020) yang memberikan takrifan tentang dokumen secara lebih luas, iaitu apa-apa yang boleh menerangkan sama ada menggunakan tulisan atau lakaran, atau salinan yang berbentuk klasik seperti menggunakan kertas, kayu dan lain-lain atau dokumen dalam bentuk moden seperti menggunakan disket, cakera padat, internet dan lain-lain semuanya termasuk dalam kategori dokumen. Definisi ini adalah selari dengan definisi dokumen yang telah dinyatakan dalam Akta Keterangan Mahkamah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997 [Akta 156] iaitu:

Seksyen 3.

“dokumen” ertinya apa-apa hal yang dinyatakan, diperihalkan, atau bagaimana jua pun digambarkan, atas apa-apa benda, bahan, barang atau artikel, termasuklah apa-apa hal yang terkandung dalam cakera, pita, filem, runut bunyi atau apa jua pun peranti lain, dengan menggunakan-

- (a) huruf, angka, tanda, simbol, isyarat, lambang, atau apa jua pun bentuk pernyataan, perihalan, atau gambaran lain;

- (b) apa-apa rakaman visual (sama ada imej kaku atau bergerak);
- (c) apa-apa rakaman bunyi, atau apa-apa jua pun rakaman elektronik, magnetik, mekanikal atau rakaman lain dan walau bagaimana jua pun dibuat, atau apa-apa bunyi, dedenyut elektronik, atau apa jua pun data yang lain;
- (d) suatu rakaman, atau pemancaran, dari suatu jarak, apa-apa hal dengan mana-mana, atau apa-apa kombinasi, cara yang disebut dalam perenggan (a), (b) atau (c),

atau dengan lebih daripada satu cara yang disebut dalam perenggan (a), (b), (c) dan (d), yang dimaksudkan untuk digunakan atau yang mungkin digunakan bagi tujuan menyatakan, memperihalkan, atau dengan apa jua cara sekalipun menggambarkan.

Sungguhpun begitu, kepelbagaian bentuk dokumen yang baharu secara tidak langsung membuka ruang kepada pemalsuan untuk berlaku. Hal ini demikian kerana masih wujud individu yang tidak bertanggungjawab memalsukan dokumen tersebut demi meraih keuntungan diri semata-mata (Al-Mubarak, 2005). Selain itu, sekiranya berlaku keraguan terhadap dokumen yang dikemukakan sebagai bukti, mahkamah akan menolaknya dan memerlukan bukti sokongan untuk mengukuhkan hujah tersebut (Mohamad Azhan et al., 2017).

Menurut Ahmad Syukran (2017a), sains forensik dilihat sangat penting untuk mencapai keadilan di mahkamah. Sains forensik juga termasuklah dalam proses pembuktian dokumen. Tambahnya, sains forensik diperlukan untuk menentukan kesahihan dokumen elektronik yang dikemukakan sebagai bukti, serta sama ada sesuatu dokumen itu tulen atau tidak. Walau bagaimanapun, menurut Nurul Syahirah (2022), hanya sedikit sahaja kajian lepas yang telah membincangkan kepentingan sains forensik untuk menentukan dokumen yang dipersoalkan di mahkamah syariah Malaysia disebabkan wujudnya jurang antara cabang sains forensik dengan sistem perundangan Islam di Malaysia.

Kajian lepas menunjukkan bahawa dokumen memainkan peranan yang penting dalam proses sabitan dan penafian sesuatu kes di mahkamah. Keaslian sesuatu dokumen perlulah dipastikan terlebih dahulu agar keterangan yang dikemukakan di mahkamah tidak ditolak. Selain itu, kajian lepas juga ada menyatakan peranan sains forensik dalam pembuktian secara dokumen. Walau bagaimanapun, tiada kajian khusus yang membincangkan isu yang berkaitan dengan kepentingan pengaplikasian sains forensik dalam keterangan dokumentar di mahkamah syariah Malaysia.

METODOLOGI KAJIAN

Metodologi memainkan peranan yang sangat penting untuk mencapai objektif sesuatu kajian. Dalam kajian ini, penyelidik menggunakan pendekatan kualitatif untuk menjawab persoalan kajian. Fasa pengumpulan data terbahagi kepada dua jenis, iaitu data primer dan data sekunder. Antara data primer yang digunakan oleh penyelidik untuk kajian ini termasuklah al-Quran, hadis dan Akta Keterangan Mahkamah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997 [Akta 561]. Data sekunder termasuklah buku, artikel, prosiding, jurnal, tesis, kitab-kitab *turath*, kitab-kitab tafsir, laman sesawang, kes yang dilaporkan dan rujukan dokumen yang berkaitan. Data yang diperolehi kemudiannya dianalisis dengan menggunakan kaedah analisis dokumen dan dipersembahkan dalam bentuk subtema.

DAPATAN DAN PERBINCANGAN

Konsep, Isu dan Cabaran dalam Pengemukaan Keterangan Dokumentar di Mahkamah Syariah Malaysia

Tidak dapat dinafikan bahawa dokumen sebagai kaedah pembuktian dilihat sangat penting khususnya dalam kes yang melibatkan urusan perkahwinan, muamalat, jenayah, dan sebagainya (Wan Abdul Fattah, 2020). Disebabkan dokumen mampu menjadi bukti yang kuat, dokumen telah digunakan secara meluas dalam kehidupan seharian manusia, sama ada dalam kalangan kerajaan, hakim, mahupun rakyat biasa (Mahmud Saedon, 1990). Allah SWT juga menekankan kepentingan dan peranan dokumen sebagai bukti dalam al-Quran. Allah SWT berfirman yang bermaksud:

“Wahai orang-orang yang beriman, apabila kamu menjalankan sesuatu urusan dengan hutang piutang yang diberi tempoh hingga ke suatu masa yang tertentu, maka hendaklah kamu menuliskannya”. (*Surah al-Baqarah* 2:282)

Dalam ayat ini, Allah SWT memberi penekanan kepada manusia supaya merekodkan transaksi jual beli, hutang, atau seumpamanya (Ibn ‘Arabī, 1967). Penekanan ini bertujuan untuk mengelakkan seseorang terlupa sekiranya urusan niaga berlaku dalam jangka masa yang lama. Menurut Ibn Kathīr (2003), Allah SWT memerintahkan supaya mencatatkan hutang piutang tersebut

kerana rekod catatan tersebut boleh dijadikan sebagai bukti dari segi jumlah dan masa transaksi itu berlaku dan dapat menguatkan saksi. Selain itu, Rasulullah SAW juga turut bersabda yang bermaksud:

“Tidak sepatutnya seseorang Muslim yang mempunyai sesuatu ingin diwasiatkan tidur dua malam melainkan dia menulis wasiat di sisinya”
(Riwayat Muslim).

Hadis ini menekankan kepentingan untuk menulis wasiat. Ibn Qayyim al-Jawziyyah (2007) berkata; “Mengapa Rasulullah SAW menyuruh seseorang untuk mencatatkan wasiatnya jika dokumen itu tidak diterima sebagai bukti?”. Ibn Hajar al-‘Asqalānī (1996) bersetuju dengan kenyataan Ibn Qayyim al-Jawziyyah dan percaya jika sesuatu maklumat itu penting, maklumat tersebut perlulah ditulis. Hal ini demikian kerana tiada cara yang lebih baik untuk menyimpannya selain merekodkannya dan boleh digunakan sebagai bukti pada masa akan datang. Berdasarkan dalil daripada al-Quran dan hadis tersebut jelas menunjukkan kepentingan dokumen sebagai kaedah pembuktian.

Walau bagaimanapun, antara isu dan cabaran dalam pengemukaan keterangan dokumentar di mahkamah adalah berkaitan dengan keaslian dokumen tersebut. Hal ini demikian kerana jika terdapat keraguan terhadap dokumen yang dikemukakan sebagai bukti, kes tersebut terpaksa didengar semula. Sesuatu dokumen hanya akan diterima sebagai bukti sekiranya disahkan kesahihannya terlebih dahulu (Mahmud Saedon, 1990). Jika dokumen dibiarkan, secara tidak langsung membuka ruang untuk berlakunya pemalsuan dokumen (Arbouna, 1999). Hal ini dapat dilihat dalam *kes Ajmawati Atan lwn Moriazi Mohamad* 1 CLJ (SYA) 54 (2005), kefahaman tentang kebolehterimaan dokumen digital masih tidak jelas menyebabkan kes itu diperintahkan untuk dibicarakan semula dengan penyerahan bukti sokongan, iaitu saksi. Kes ini menunjukkan bahawa kesahihan dokumen yang dikemukakan mestilah tulen agar mahkamah dapat menerima keterangan tersebut dan mengukuhkan kes di mahkamah.

Selain itu, pemalsuan dokumen juga merupakan salah satu cabaran apabila mengemukakan keterangan secara dokumentar di mahkamah (Mohamad Azhan et al., 2017). Pemalsuan dokumen bukanlah isu yang baharu; malah hal ini telah berlaku sejak zaman pemerintahan Khalifah Sayidina Uthman RA sehingga mengakibatkan beliau terbunuh (Wan Abdul Fattah et al., 2015). Pemalsuan boleh berlaku apabila bukti

yang dikemukakan berbeza daripada kebenaran asal, dan orang yang mendengar dan melihatnya mempercayainya (Al-Ṭabarī, 2008). Sekiranya sesuatu dokumen yang dikemukakan di mahkamah didakwa palsu atau diragui kesahihannya, mahkamah mempunyai kuasa untuk menolak keterangan tersebut, dan dokumen yang dikemukakan itu diperlukan untuk membuktikan kesahihan dan kebenaran dokumen tersebut (Anwarullah, 2010; Arbouna, 1999).

Perbincangan tersebut menunjukkan dokumen memainkan peranan yang penting dalam proses sabitan dan dakwaan sesuatu kes di mahkamah. Walau bagaimanapun, isu yang perlu diambil kira dalam penerimaannya sebagai kaedah pembuktian di mahkamah adalah berkaitan dengan keasliannya sebagai bukti. Dalam bahagian seterusnya, penyelidik membincangkan peranan sains forensik dalam pembuktian dokumen bagi tujuan memastikan dokumen yang dikemukakan adalah tulen dan bebas daripada unsur pemalsuan.

Sains Forensik dan Kepentingannya di Mahkamah Keadilan

Sains forensik ialah salah satu pengaplikasian ilmu saintifik bagi menyelesaikan masalah undang-undang (Prahlow, 2010). Istilah forensik berasal daripada perkataan Latin *forensis* yang bermaksud forum, mahkamah, debat, dan argumentatif (TG Team, 2015). Menurut Ahmad Syukran (2017b), sains forensik ialah satu proses mengaplikasikan kemodenan sains untuk menyelesaikan pelbagai masalah terutamanya yang melibatkan kes mahkamah, penyiasatan, jenayah dan sebagainya. Istilah forensik juga merujuk prosedur saintifik yang digunakan untuk mendapatkan bukti dan perspektif jenayah daripada pelbagai bidang ilmu (Md Zahril Nizam, 2020). Selain itu, Metwally (2009) juga mentakrifkan sains forensik sebagai mengaplikasikan amalan saintifik atau teknikal bagi pengenalpastian, pengumpulan, penilaian dan tafsiran bukti dalam undang-undang sivil dan jenayah atau isu pentadbiran.

Saferstein (2015) juga telah mendefinisikan sains forensik sebagai aplikasi sains dalam undang-undang jenayah dan sivil yang dikuatkuasakan oleh agensi polis khususnya untuk dipraktikkan dalam sistem keadilan jenayah. Sains forensik juga boleh difahami sebagai aplikasi sains terhadap undang-undang atau perkara undang-undang dalam menyelesaikan masalah yang berkaitan dengannya (Muhammad Hazim et al., 2020). Berdasarkan perbincangan tersebut, dapat difahami bahawa sains forensik ialah suatu kemahiran dalam usaha menyelesaikan sesuatu

kes atau penyiasatan dengan mengaplikasikan sains untuk menyelesaikan sesuatu kes di mahkamah.

Bidang sains forensik mempunyai peranan yang sangat penting untuk mencapai keadilan mahkamah sama ada melalui lisan atau dokumen (Rajamanickam et al., 2012). Bukan itu sahaja, bidang sains forensik juga merupakan satu proses menggunakan pengetahuan saintifik untuk mengumpul, menganalisis, dan mengemukakan bukti kepada mahkamah. Tambahan pula, sains forensik dilihat sangat penting dalam pengaplikasian teknik saintifik yang digunakan untuk mengesan jenayah (Md Zahril Nizam, 2020).

Kebolehterimaan Sains Forensik dalam Keterangan Dokumentar di Mahkamah Syariah Malaysia

Menurut Ahmad Syukran (2017a), peranan sains forensik adalah sangat luas termasuklah dalam proses pembuktian dokumen. Tambahnya, sains forensik diperlukan untuk menentukan kesahihan dokumen seperti dokumen dalam bentuk elektronik yang dikemukakan sebagai bukti, serta mengesahkan sama ada sesuatu dokumen itu tulen atau sebaliknya. Kenyataan ini jelas menunjukkan pentingnya mengaplikasikan sains forensik bagi menyelesaikan isu-isu yang timbul dalam pengemukakan keterangan secara dokumen.

Selain itu, analisis forensik yang dilakukan bersama-sama dengan huraian analisis tersebut boleh digunakan sebagai bukti sokongan dalam sesuatu kes yang dibicarakan. Misalnya, pengemukaan dokumen sebagai bukti di mahkamah yang telah melalui analisis forensik dapat mengekalkan kesahihan dokumen tersebut dan mengelakkan pemalsuan untuk berlaku (Wan Abdul Fattah et al., 2021; Mohamad Aniq Aiman et al., 2021b). Sekiranya analisis yang dibuat mendapati wujudnya keraguan, dokumen tersebut terpaksa ditolak sebelum dibawa ke mahkamah sebagai keterangan. Tambahan pula, pendapat pakar seperti pakar forensik berperanan untuk mengukuhkan bukti yang dikemukakan (Syazwan et al., 2021). Mahkamah lazimnya akan meminta pihak pendakwaan dan tertuduh untuk mengemukakan keterangan pakar bagi menyokong kes mereka, atau mahkamah akan memanggil saksi atas inisiatifnya dalam kalangan pakar (Mohd Sabree et al., 2017).

Kebolehterimaan sains forensik dalam keterangan dokumentar di mahkamah syariah Malaysia dapat dilihat dalam kes *Pendakwa Syarie*

Negeri Sabah lwn Rosli Bin Abdul Japar ([1428H] JH XXIII/II), apabila bukti saintifik daripada laporan ujian DNA dan keterangan pakar forensik telah digunakan. Dalam kes ini, tertuduh didapati bersalah melakukan persetubuhan haram sehingga melahirkan anak luar nikah. Keterangan pakar dan bukti saintifik daripada laporan ujian DNA mengenai tiga penyumbang spesimen darah digunakan untuk membuat keputusan. Ujian DNA telah dijalankan dalam kes ini oleh pakar DNA daripada Jabatan Kimia Malaysia. Mahkamah telah menerima hujah Pendakwa Syarie bahawa kesalahan tertuduh (hingga melahirkan anak luar nikah) dikaitkan dengan kewujudan *qarinah* yang kukuh dan telah berjaya dibuktikan melalui kaedah saintifik, iaitu laporan ujian DNA dan keterangan pakar forensik. Hal ini menunjukkan bahawa analisis forensik memainkan peranan penting dalam proses pembuktian dokumen. Selain itu, mahkamah syariah secara umumnya telah menerima pakai bukti saintifik berdasarkan Arahan Amalan No. 4 Tahun 2020 bertajuk Penyerahan Bukti Forensik dalam Prosiding Mahkamah Syariah.

Selanjutnya, kebolehterimaan sains forensik dalam keterangan dokumenter juga dapat dilihat dalam kes *Khalid bin Abdul Samad lwn Ketua Pendakwa Syarie Selangor* [2018] 2 ShLR. Dalam kes ini, mahkamah telah menerima rakaman video sebagai bahan bukti yang ditandai dengan eksihibit P5. Walau bagaimanapun, perayu telah memohon kepada mahkamah agar bahan bukti tersebut perlulah dihantar terlebih dahulu kepada Digital Forensics Department Cyber Security Malaysia. Namun begitu, Mahkamah menolak permohonan tersebut kerana rakaman video yang telah dikemukakan tersebut telah pun disahkan oleh pembuat dokumen, iaitu SP2. Mahkamah berpendapat bahawa rakaman ini hanya sekadar rekod sokongan sahaja. Hal ini menunjukkan bahawa peranan sains forensik, iaitu Digital Forensics Department Cyber Security Malaysia dilihat sangat penting untuk tujuan pengesahan keaslian sesuatu dokumen yang dikemukakan sebagai bukti di Mahkamah.

Dalam kes *Hisham Halim lwn Maya Ahmad Fuaad* [2018] 3 LNS 15, defendan telah mengemukakan keterangan berbentuk dokumentar, iaitu rakaman audio perbalahan (yang ditandai dengan IDD1) antara defendan dengan plaintif. Bagi kes ini, defendan perlu membuktikan terlebih dahulu keterangan bukti yang telah dikemukakan kerana dokumen tersebut berstatus persendirian. Dokumen IDD1 kemudiannya telah disahkan oleh Encik Mohammad Zahid bin Ismail (saksi defenden pertama, SD1), iaitu pegawai dari Cyber Security Malaysia yang berjawatan sebagai

Jruanalisis Forensik Digital pengkhususan dalam bahan bukti berbentuk digital. Saksi defenden pertama (SD1) telah mengeluarkan laporan forensik digital dan mahkamah menerima bukti tersebut berdasarkan keterangan pakar forensik yang telah diberikan. Sains forensik seperti keterangan pakar forensik memainkan peranan yang cukup penting untuk memastikan keaslian dan ketulenan sesuatu dokumen yang dikemukakan di mahkamah syariah Malaysia.

Walau bagaimanapun, masih wujud kelompangan kajian dari segi garis panduan pelaksanaannya di mahkamah syariah Malaysia dan ketiadaan peruntukan yang khusus terhadap penerimaan sains forensik menyebabkan proses pengadilan di mahkamah menjadi lambat. Oleh itu, penyelidik mencadangkan agar satu kajian lanjutan berkaitan dengan tatacara pengendalian piawai (SOP) dan pelaksanaannya di mahkamah syariah dapat dijadikan rujukan dan panduan untuk pengamal undang-undang syariah ketika menangani kes sebegini pada masa akan datang dengan lebih baik.

KESIMPULAN

Sebagai rumusnya, dokumen merupakan salah satu bentuk kaedah pembuktian yang paling banyak digunakan di mahkamah. Dokumen berperanan untuk mensabitkan dan menafikan sesuatu dakwaan kes yang di mahkamah. Selain itu, perkembangan pesat dalam sains dan teknologi telah memperlihatkan pelbagai bentuk dokumen yang baharu seperti rakaman video, gambar, CCTV dan sebagainya. Secara tidak langsung keadaan ini membuka ruang pemalsuan dokumen untuk berlaku. Selain itu, wujudnya individu yang tidak bertanggungjawab yang memanipulasikan dokumen tersebut untuk dijadikan sebagai keterangan demi meraih keuntungan diri semata-mata. Oleh itu, dalam kajian ini, penyelidik memperjelas keperluan untuk mengaplikasikan sains forensik dalam keterangan dokumentar khususnya untuk menangani isu yang berkaitan dengan keaslian dokumen yang dikemukakan dengan mengadakan analisis forensik dan pengemukaan pakar forensik untuk mengukuhkan bukti yang dikemukakan. Walau bagaimanapun, kajian ini mendapati bahawa masih wujud kelompangan khususnya di mahkamah syariah Malaysia berkaitan dengan tatacara pengendalian piawai (SOP) dalam pengurusan bukti saintifik dan tiada peruntukan khusus berkaitan dengannya. Harapan penyelidik agar kajian lanjutan perlulah dilaksanakan berkaitan dengan

pembinaan garis panduan pengaplikasian sains forensik khususnya untuk menangani pembuktian dokumen di mahkamah syariah Malaysia.

PENGHARGAAN

Kajian ini tidak menerima sebarang geran khusus daripada mana-mana agensi pendanaan.

RUJUKAN

- Ahmad Syukran Baharuddin. (2017a). *Di sebalik fiqah forensik*. Telaga Biru.
- Ahmad Syukran Baharuddin. (2017b). *The integration of forensic science fundamentals and al-Qarinah towards achieving Maqasid al-Shariah* [Tesis Doktor Falsafah tidak diterbitkan]. Universiti Teknologi Malaysia.
- Ajmawati Atan lwn Moriazi Mohamad* 1 CLJ (SYA) 54 (2005).
- Akta Keterangan Mahkamah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997 [Akta 561].
- Al-Quran.
- Al-Mubarak, Z. G. (2005). *Al-Khibrah al-Fanniyyah fii Ithbat al-Tazwir fii al-Mustanadat al-Khatiyyah Fanna wa Qanunan*. Dar al-Thaqafah.
- Al-Ṭabarī. (2008). *Al-Ta'aqud Ibra al-Internet Dirasah Muqaranah*. Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah.
- Al-Zuhaylī. (1994). *Wasa'il al-Ithbat fi al-Syari'ah al-Islamiyyah wa al-Mu'amalat al-Madaniyyah wa al-ahwal al-Syakhsiyyah*. Maktabah al-Mu'ayyad.
- Anwarullah. (2010). *Principles of evidence in Islam*. A.S. Noordeen.
- Arbouna, M. B. (1999). *Islamic law of evidence: The function of official documents in evidence: A comparative study with common law*. Syarikat Nurulhas.
- Hisham Halim lwn Maya Ahmad Fuaad* [2018] 3 LNS 15.
- Ibn Áābidīn. (1995). *Hasyiah Radd al-Mukhtar 'ala al-Dur al-Mukhtarn Syarh Tanwir al-Absar*. Dar al-Fikr.
- Ibn 'Arabī. (1967). *Ahkam al-Quran*. T.t.: Isa al-Babi al-Halabi.
- Ibn Ḥajar al-'Asqalānī. (1996). *Fath al-Bari Syarh Sahih al-Buhari*. Dar al-Ma'rifat.
- Ibn Kathīr. (2003). *Tafsir Ibnu Katsir*. Pustaka Imam asy-Syafi'i.
- Ibn Qayyim al-Jawziyyah. (2007). *Al-Turuq al-Hukmiyyah fi al-Siyasah al-Syar'iyyah*. Dar 'Am al-Fawa'id.
- Khalid bin Abdul Samad lwn Ketua Pendakwa Syarie Selangor* [2018] 2 ShLR.
- Mahmud Saedon Awang Othman. (1990). Undang-undang keterangan Islam. Dewan Bahasa dan Pustaka.

- Md Zahril Nizam Md Yusoff. (2020). *Analisis ciri-ciri terpilih wacana forensik dalam interaksi siasatan kes jenayah* [Tesis Doktor Falsafah]. Universiti Sains Malaysia.
- Metwally, M. (2019). Forensic organizational psychology: Shedding light on the positive repercussions of ethical leadership in forensic medicine. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*, 9(1), 1–8.
- Mohamad Aniq Aiman Alias, Wan Abdul Fattah Wan Ismail, Ahmad Syukran Baharuddin & Lukman Abdul Mutalib. (2021a). Legal analysis of syariah court evidence law on digital document as evidence and its admissibility in court proceedings. *Journal of Management and Muamalah*, 11(2), 54–64.
- Mohamad Aniq Aiman Alias, Wan Abdul Fattah Wan Ismail, Ahmad Syukran Baharuddin & Lukman Abdul Mutalib. (2021b). *An overview on the falsification of document according to fiqh and legal perspectives*. Proceeding of the 8th International Conference on Management and Muamalah, Faculty of Management and Muamalah, Kolej Universiti Islam Selangor (KUIS). 238–247.
- Mohamad Azhan Yahya, Ahmad Azam Mohd Shariff & Mohd Abu Hassan Abdullah. (2017). Keterangan dokumen dalam bentuk digital di mahkamah syariah: Analisis berkaitan definisi serta keboleherimaannya di sisi prinsip syariah di Malaysia. *Current Legal Issues*, 1, 1–12.
- Mohamad Azhan Yahya, Ahmad Azam Mohd Shariff, Azizah Mat Rashid & Fatimah Yusro Hashim. (2020). Pengemukakan dokumen elektronik sebagai keterangan dalam perbicaraan mahkamah syariah. *Jurnal Undang-Undang dan Masyarakat*, 2, 55–63.
- Mohammad Aniq Aiman Alias. (2022). *The falsification of documents in marriage cases under the civil and syariah court in Malaysia: An appraisal analysis* [Tesis Sarjana]. Universiti Sains Islam Malaysia, Nilai.
- Mohd Sabree Nasri, Mohamad Afandi Md Ismail, Mohd Al Adib Samuri & Abu Suffian Abu Yaziz. (2017). *Keterangan pakar sebagai cara pembuktian di mahkamah Syariah*. [Prosiding] e-Proceeding of the 4th World Conference on Integration of Knowledge 2017 (WCIK 2017), 78–86.
- Muhammad Hazim Ahmad, Ahmad Syukran Baharuddin, Mohamad Anwar Zakaria, Noraishah Nordin, Siti Khadijah Ishak & Nur Khairina Othaman. (2020). Scientific evidence and its admissibility in syariah court: Legal analysis of syariah court evidence law. *Kanun: Jurnal Undang-undang Malaysia*, 32(1), 67–92. [https://doi:10.37052/kanun.32\(1\)no4](https://doi:10.37052/kanun.32(1)no4).
- Nurul Syahirah Saharudin. (2022). *The application of forensic document examination from syariah court perspective* [Tesis Sarjana]. Universiti Sains Islam Malaysia.

- Pass, Ayn Embar-Seddom & Allan D. (2009). *Forensic!*. Hamilton Printing Company.
- Pendakwa Syarie Negeri Sabah lwn Rosli Bin Abdul Japar* ([1428H] JH XXIII/II).
- Prahlow, J. (2010). *Forensic pathology for police, death investigators, attorneys, and forensic scientists*. Springer Link.
- Ramalinggam Rajamanickam, Anita Abdul Rahim & Anisah Che Ngah. (2012). *Kedudukan keterangan pakar forensik di bawah Seksyen 45 Akta Keterangan 1950*. [Prosiding] Proceedings of International Conference on Public Policy and Social Science, UiTM Melaka Malaysia.
- Saferstein, R. (2015). *Criminalistics: An introduction to forensic science (Ed. II.)*. Pearson Education Limited.
- Syazwan Mohd. Yusof, Ramalinggam Rajamanickam & Asma Hakimah Ab. Halim. (2021). Kedudukan keterangan forensik dari sudut fiqh (The position of forensic evidence from the perspective of fiqh). *Islāmiyyāt*, 43, 55–66.
- TG Team. (2015). *Meaning of word forensic/forensic science & origin*. Tax Guru. <https://taxguru.in/chartered-accountant/meaning-word-forensicforensic-science-origin.html>.
- Wan Abdul Fattah Wan Ismail, Ahmad Syukran Baharuddin, Lukman Abdul Mutalib, Nik Salida Suhaila Nik Saleh & Mohamad Aniq Aiman Alias. (2021). A preliminary analysis on the admissibility of documentary evidence via forensic science method according to Islamic syariah law. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 12(5), 4853–4862.
- Wan Abdul Fattah Wan Ismail, Zul Hilmi Abdullah, Abd Hamid Abd Murad, Nurfadhilah Che Amani, Lukman Abdul Mutalib, Lukmanul Hakim Hj Hanafi & Madihah Mohammad Khir. (2015). Bentuk-bentuk pemalsuan dokumen menurut fiqh dan perundangan Islam di Malaysia: Satu analisa. *The e-Journal of Sultan Alauddin Sulaiman Shah*, 1(1), 1–11.
- Wan Abdul Fattah Wan Ismail. (2020). *Keterangan dokumentar menurut fiqh dan undang-undang keterangan Islam di Malaysia*. Dewan Bahasa dan Pustaka.